

Oversigt over naturplejeomkostninger og -tilskud - baseret på resultaterne i FOI Rapport 211

Dubgaard, Alex

Publication date:
2015

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Dubgaard, A., (2015). *Oversigt over naturplejeomkostninger og -tilskud - baseret på resultaterne i FOI Rapport 211*, 6 s., maj 28, 2014. IFRO Udredning, Nr. 2015/27

IFRO Udredning

Oversigt over naturplejeomkostninger og -tilskud

– baseret på resultaterne i FOI Rapport 211

Alex Dubgaard

IFRO Udredning 2015 / 27

Oversigt over naturplejemkostninger og -tilskud – baseret på resultaterne i FOI Rapport 211

Forfatter: Alex Dubgaard

Udarbejdet for NaturErhvervstyrelsen i henhold til aftale mellem Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi og Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri om forskningsbaseret myndighedsberedskab.

Udgivet juli 2015

Se flere myndighedsaftalte udredninger på www.ifro.ku.dk/publikationer/ifro_serier/udredninger/

Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi
Københavns Universitet
Rolighedsvej 25
1958 Frederiksberg
www.ifro.ku.dk

OVERSIGT OVER NATURPLEJEOMKOSTNINGER OG -TILSKUD BASERET PÅ RESULTATERNE I FOI (IFRO) RAPPORT NR. 211

Formålet med dette notat er at give et overblik over de driftsøkonomiske nettoomkostninger ved naturpleje i form af hhv. slæt og afgræsning. Oversigten bygger på analyser af naturplejeomkostninger i FOI (IFRO) Rapport nr. 211 (se Dubgaard et al., 2012). I det følgende præsenteres baggrunden for og hovedkonklusionerne i rapporten, såvel som et interval for de beregnede nettoomkostninger under forskellige natur- og plejeomstændigheder. Notatet afsluttes med en diskussion af betydningen af de vigtigste ændringer siden beregningerne i rapporten blev afsluttet. Det drejer sig om en stramning af bestemmelserne vedr. vintergræsning og ændrede tilskudsmuligheder.

Beregningsforudsætninger

I Rapport nr. 211 er der beregnet plejeomkostningerne for plejemetoderne høslæt og afgræsning. I det foreliggende notat er plejeomkostningerne opgivet for areal-/foldstørrelser på hhv. 3 og 15 ha og naturtyperne: fersk eng (2.300 FE pr. ha/år, referenceudbytte), overdrev (50 % af referenceudbyttet), strandeng (33 % af referenceudbyttet) og hede/mose (15 % af referenceudbyttet). For afgræsning viser notatet beregninger for følgende typer græsningsdyr: stude af malkekvægrace, vækstprægede kødkvægracer (ammekøer med tilhørende opdræt), naturkvæg (helårsgræsning med ammekøer og opdræt af hårdføre kødkvægracer) samt får med tilhørende lam.

De økonomiske kalkuler viser nettoafkastet pr. ha plejet areal beregnet som indtægterne fra salgsprodukter minus de samlede omkostninger. For græsningsscenarierne er plejeomkostninger beregnet under forudsætning af, at den samlede bestand af græsningsdyr skal øges med det antal, der kræves til den forudsatte plejeindsats. Græsningskalkulerne omfatter derfor de samlede variable og faste omkostninger i græsningssæsonen såvel som vinterperioden. Beregningerne er foretaget i 2009-priser¹. Den investerede kapital forudsættes aflønnet med en (real)rente på 5 % p.a. Arbejdsindsatsen forudsættes aflønnet med 177 kr./time, uanset om der er tale om brugerfamiliens arbejde eller lønnet arbejdskraft. De forudsatte afregningspriser for slagtedyret er 25,50 kr./kg (inklusive frilands-tillæg) for ungtyre og kvier og 18 kr./kg for udsætterkøer. Omkostningerne til vinterfodring er opgjort med udgangspunkt i følgende prisforudsætninger: ensilage 1,10 kr./FE, foderkorn (byg) 1,05 kr./FE, rapskager 1,44 kr./FE. Værdien af det producerede hø ved plejeformen slæt er sat til 0,88 kr./FE. Beregningerne omfatter ikke tilskud, men de beregnede plejeomkostninger sammenlignes afslutningsvis med tilskudsmulighederne.

¹ Siden 2009 har der været prisstigninger på såvel input som salgsprodukter, men i forholdsvis beskedent omfang og med modsat rettede effekter på nettoindkomsten. Lønomsatningerne pr. time er steget med godt 5 %, mens både foderpriser og priserne på slagte kreaturer er steget med omkring 10 %. Nettoeffekten af disse ændringer er ikke beregnet.

Beregnete nettoomkostninger ved naturpleje

Tablet 1 giver en oversigt over de beregnede omkostninger ved de forskellige plejeformer. Tabellen viser, at både høslæt og afgræsning giver et negativt nettoafkast for alle typer naturarealer og græsningsdyr. Nettoomkostningerne varierer fra 900 til omkring 7.000 kr./ha afhængig af plejeform og naturtype.

Høslæt er en forholdsvis billig plejemetode, hvor nettoomkostningerne spænder fra 900 kr./ha til 1.580 kr./ha. Små arealstørrelser giver de højeste plejeomkostninger ved slæt, mens naturtypen ikke spiller nogen større rolle.

Plejeomkostningerne ved afgræsning er væsentlig højere end for slæt, når sammenligningsgrundlaget er scenarierne stude (af malkekvægrace), ammekvæg (vækstpræget) og får, hvor der for samtlige typer forudsættes vinteropstaldning og –fodring. Omkostningerne er specielt høje for arealer med højt græsudbytte som fersk eng, hvor plejeomkostninger ligger i intervallet 6.200-7.000 kr./ha for den mindste foldstørrelse på 3 ha. Omkostningerne falder markant ved aftagende græsudbytte. For strandeng udgør omkostningerne således omkring 3.400 kr./ha og for hede omkring 2.400 kr./ha i begge tilfælde for en foldstørrelse på 3 ha. Årsagen til de faldende plejeomkostninger er, at arealer med lav græsproduktion kræver et mindre græsningstryk og dermed færre (underskudsgivende) dyr pr. ha. Foldstørrelse spiller en væsentlig mindre rolle for omkostningerne end naturtypen. Kan foldstørrelsen øges til 15 ha, falder omkostningerne med omkring 1.000 kr./ha for samtlige naturtyper.

Tablet 1. Oversigt over driftsøkonomiske nettoomkostninger ved plejeformer på naturarealer uden tilskud, kr./ha

	Slæt	Stude	Ammekvæg, vækstpræget	Naturkvæg, helårsgræsning	Får
Fersk eng					
3 ha	-1.445	-6.869	-6.691	-2.277	-6.235
15 ha	-900	-5.812	-5.634	-1.250	-4.992
Overdrev					
3 ha	-1.526	-4.532	-4.271	-1.945	-4.059
15 ha	-981	-3.475	-3.213	-888	-2.817
Strandeng					
3 ha	-1.553	-3.585	-3.380	-1.821	-3.304
15 ha	-1.008	-2.516	-2.311	-753	-2.050
Mose					
3 ha	-	-2.560	-2.841	-1.752	-2.639
15 ha	-	-1.503	-1.350	-695	-1.351
Hede					
3 ha	-1.580	-2.375	-2.292	-1.568	-2.454
15 ha	-1.035	-1.318	-1.235	-510	-1.166

Kilde: Dubgaard et al. (2012).

De største potentielle besparelser kan opnås ved ekstensivering i form af helårsgræsning med hårdføre kvægracer uden vinteropstaldning og med stærkt reduceret vinterfodring. Forudsætningerne om driftsforhold ved helårsgræsning er baseret på erfaringer med anvendelse af kødkvægracen Gallo-way i en række naturområder i Danmark. Helårsgræsning vil ifølge beregningerne reducere netto-

omkostningerne ved pleje af fersk eng² til knap 2.300 kr./ha for en foldstørrelse på 3 ha og 1.250 kr./ha for en foldstørrelse på 15 ha. Også for naturkvæg falder nettoomkostningerne ved aftagende græsproduktion pr. ha. På strandeng og overdrev er afgræsning med naturkvæg marginalt billigere end slæt for arealer på 15 ha, mens det for hede gælder, at pleje med naturkvæg er billigere end slæt for begge arealstørrelser. Som omtalt i næste afsnit skal en række betingelser være opfyldt, for at helårsgræsning kan praktiseres.

Skærpede krav om adgang til læskur/bygning ved helårsgræsning

Beregningerne for naturkvæg i Rapport 2011 er baseret på de daværende bestemmelser om, at vintergræsning uden adgang til læskur eller bygninger var tilladt for kødkvægracerne Angus, Hereford, Galloway og Skotsk Højlandskvæg (Justitsministeriet, 2004). En revision af bestemmelserne angiver, at der ikke længere skal fokuseres på kvægracer, men på arealforholdene (Det Veterinære Sundhedsråd og Dyreværnsrådet, 2012). Det fastslås, at krav om læskur eller bygning alene kan fraviges under forudsætning af, at dyrene holdes på arealer, hvor de naturlige forhold kan yde dyrene en beskyttelse, der i vidt omfang svarer til den beskyttelse, som et læskur eller en bygning vil kunne give. Det hedder endvidere, at "... der efter rådernes opfattelse alene findes ganske få steder i Danmark, hvor de naturlige forhold er af en sådan beskaffenhed, at dyr i vinterperioden og i perioder med vinterlignende vejr vil kunne holdes ude i mere end 12 timer om dagen uden adgang til læskur eller bygning" (op. cit.).

På den baggrund må det vurderes, at de beregnede omkostninger for driftsformen naturkvæg i tabel 1 kun vil gælde for en lille del af de plejekrævende naturarealer i Danmark. Generelt vil der være behov opstilling af læskure på de naturarealer, hvor dyrene opholder sig om vinteren, hvis dette er tilladt, eller hjemtagning af dyrene. Ændringen behøver dog ikke at betyde et spring op til omkostningerne for de mere intensive driftsformer som stude af malkekvægrace og vækstpræget ammekvæg. Beregningerne i Rapport nr. 211 (tabel 5.2) viser, at omkring 40 % af de samlede omkostninger går til vinterfoder ved anvendelse af driftsformen vækstpræget ammekvæg. Denne omkostningskomponent reduceres betydeligt ved vintergræsning (på større arealer) med en ekstensiv kødkvægrace som Galloway. Er det nødvendigt at hjemtage dyrene i vinterperioden, kan man forestille sig, at vintergræsning foregår på omdriftsarealer med efterafgrøder eller lignende, mens sommergræsning finder sted på fx engarealer. Det vil kræve nye beregninger at fastslå, hvor meget krav om læskure vil øge omkostningerne i scenariet med helårsgræsning.

Udbredelse af helårsgræsning

Helårsgræsning praktiseres i et vist omfang, men der findes ikke statistiske opgørelser, som viser, hvor omfattende helårsgræsning er. Det er dog kendt fra praksis, at de fleste kødkvægbesætninger fodres på stald i vinterhalvåret. Denne vurdering støttes af regnskabsstatistikken for landbrugets produktionsgrene, hvor omkostninger til vinterfoder tegner sig for en betydelig del af de samlede omkostninger i kødkvægproduktionen (Danmarks Statistik, 2013). Tal fra Kvægdatabasen viser, at der er omkring 150.000 stk. kvæg af ren kødkvægrace i Danmark (Videncentret for landbrug, 2014). Seniorforsker Troels Kristensen, Institut for Agroøkologi ved Aarhus Universitet anslår, at 10-15 % af kødkvægbestanden anvendes til vintergræsning under ekstensive former (personlig meddelelse). Baseret på dette skøn vurderes det, at omkring 20.000 stk. kvæg af kødkvægrace anvendes til helårsgræsning.

² Der kræves dog adgang til tørre arealer med gode læforhold ved vintergræsning.

Der er ikke tal for, hvilke kødkvægracer der benyttes ved helårsgræsning, men det drejer sig formentlig primært om hårdføre racer som Angus, Hereford, Galloway og Skotsk Højlandskvæg. Kvægdata-basen viser, at bestanden af disse racer er på godt 61.000 dyr. Antallet af dyr, der faktisk anvendes til helårsgræsning, vurderes som nævnt at være omkring 20.000. Det svarer til ca. en tredjedel af de dyr af hårdføre kødkvægracer, der potentielt kunne benyttes til dette formål. Arealforhold repræsenterer sandsynligvis den væsentligste begrænsning for udbredelse af helårsgræsning under ekstensive former. Om vinteren er det nødvendigt at holde dyrene på arealer med veldrænet bund. Det betyder, at engarealer ikke kan anvendes vintergræsning i væsentligt omfang. Blandt naturarealer vil kun overdrevs- og hedearealer være egnede til vintergræsning. Vintergræsning uden adgang til læskur eller lignende er kun tilladt, hvis der er særdeles gode læforhold og tørre liggepladser på arealerne. Opfyldelse af disse krav vil være specielt vanskelig på små naturarealer, hvor der er mindre sandsynlighed for, at der findes områder, som både har tilstrækkelig beplantning og er tilstrækkeligt tørre. Som det vises i rapport 211, er hovedparten af de danske naturarealer opdelt i små enheder. Derfor peges der i rapporten på behovet for institutionelle tiltag, som giver mulighed for, at afgræsning kan finde sted på større sammensatte naturarealer. Skal der opføres læskure, vil mulighed for vintergræsning på større sammenhængende arealer være afgørende for at holde omkostningerne pr. dyr nede på et acceptabelt niveau.

Tilskud til pleje af græs- og naturarealer

Som det fremgår af tabel 2, er der mulighed for at opnå tilskud til pleje af græs- og naturarealer i form af slæt og afgræsning. Tilskudssatserne udgør 900-1.000 kr./ha for slæt og 1.650-3.350 kr./ha for afgræsning med mulighed for et tillæg på 600 kr./ha ved særlig fuglevenlig drift. Ved sammenligning af tilskudssatser og nettoomkostninger ved naturpleje skal der endvidere tages hensyn til mulighederne for enkeltbetalingsstøtte. Enkeltbetalingsstøtten som sådan indgår ikke i de økonomiske kalkuler for naturplejeaktiviteter. Det skyldes, at tildeling af enkeltbetalingsstøtte ikke afhænger af, om der foretages naturpleje i form af græsning eller slæt. Enkeltbetalingsstøtte spiller dog en (mindre) indirekte rolle for økonomien i naturplejeaktiviteter. For at opnå enkeltbetalingsstøtte skal permanente græsarealer, der ikke afgræsses, slås en gang hvert år (Fødevarerministeriet, 2013). Omkostningerne ved slåning af naturarealer er ca. 300 kr./ha (Dubgaard et al., 2012). Naturpleje i form af græsning eller slæt, som sikrer, at GLM-kravene opfyldes, betyder, at udgiften til slåning kan spares. Denne besparelse kan betragtes som en indtægt ifm. naturpleje af arealer, der modtager enkeltbetalingsstøtte.

Tabel 2. Tilskud til pleje af græs- og naturarealer

	Kr./ha/år
Forpligtigelse til afgræsning (med mulighed for EB)	1.650
Forpligtigelse til afgræsning (uden EB)	2.000
Forpligtigelse til slæt med mulighed for afgræsning (med mulighed for EB)	900
Forpligtigelse til slæt med mulighed for afgræsning (uden EB)	1.000
Særligt værdifulde og svært tilgængelige arealer med forpligtelse til afgræsning	3.350
Arealer for særlig fuglevenlig drift, mulighed for årligt tillæg på	600

Kilde: NaturErhvervstyrelsen, 2014.

Slæt hører til i den billigste ende af plejealternativerne med nettoomkostninger i intervallet 900-1.000 kr./ha for arealstørrelser på 15 ha og 1.500-1.600 kr./ha for arealer på 3 ha. Som det fremgår af tabel 2, udgør tilskudsmuligheder til slæt 900-1000 kr./ha. Dvs. at tilskudssatserne ligger i underkanten af det, der kræves for at skabe incitament til slæt på mindre arealer. For arealer med mulighed for enkeltbetalingsstøtte skal det dog tages i betragtning, at naturpleje betyder, at omkostnin-

gerne til slåning på ca. 300 kr./ha spares. Det betyder, at den effektive støttesats til slæt på arealer med enkeltbetalingsstøtte svarer til omkring 1.300 kr./ha.

På arealer, hvor det ikke er muligt at foretage slæt, eller hvor afgræsning ønskes af andre grunde, er der langt større variation i de beregnede plejeomkostninger. Standardtilskuddet udgør 2.000 kr./ha ved afgræsning af arealer uden mulighed for tildeling af enkeltbetalingsstøtte. For arealer med enkeltbetalingsstøtte er tilskuddet 1.650 kr./ha. Som beskrevet ovenfor kan der i dette tilfælde lægges yderligere 300 kr./ha til tilskudssatsen, da slåning kan spares, når arealet afgræsses. Dvs. at tilskudssatsen i praksis er stort set ens for arealer med og uden enkeltbetalingsstøtte.

De laveste plejeomkostninger findes ved helårsgræsning i naturkvægssceneriet. Her spænder de beregnede omkostninger fra godt 500 kr./ha for de magreste arealer (hede) til 1.250 kr./ha for de højest ydende arealer (fersk eng), når der kan anvendes foldstørrelser på 15 ha. Med foldstørrelser på 3 ha spænder plejeomkostningerne med naturkvæg fra knap 1.600 til lidt under 2.300 kr./ha for de undersøgte naturtyper. Tilskuddet på omkring 2.000 kr./ha til afgræsninger dækker dermed så godt som hele omkostningsintervallet for denne plejeform. Som beskrevet i afsnittet om skærpede krav ved helårsgræsning er det formentlig meget få arealer, der giver mulighed for praktisering af helårsgræsning uden adgang til læskur eller lignende. Det betyder, at plejeomkostningerne pr. ha vil være (marginalt) højere end de beregnede i tabel 1. Som omtalt i afsnittet om udbredelse af helårsgræsning kræver denne plejeform adgang til varierede arealer af en vis størrelse, hvis foderomkostningerne skal holdes nede gennem vintergræsning. Det er formentlig den væsentligste barriere for udbredelse af helårsgræsning som plejeform.

For de mere intensive driftsformer som vækstprægede kødkvægracer er de beregnede plejeomkostninger pr. ha væsentligt højere – og dermed også højere end standardtilskuddet på 2.000 kr./ha. Det gælder specielt på relativt højtydende arealer som fersk eng, mens afgræsningsomkostningerne for magrere arealer som overdrev og strandeng er en del lavere. Men generelt er det vanskeligt at se begrundelsen for afgræsning frem for slæt, hvis tilskudskravene ligger på niveau med de beregnede omkostninger i scenarierne stude, vækstpræget ammekvæg og får – medmindre særlig naturhensyn gør sig gældende eller slæt vanskeligt kan praktiseres pga. terrænhældning eller blød bund. Det er dog ikke givet, at landmænd i praksis kræver tilskud på niveau med de beregnede nettoomkostninger i græsningsscenerierne. Nogle naturarealer afgræsses i dag med besætninger, hvor ejerne tilsyneladende stiller lavere krav til aflønning af deres arbejds- og kapitalindsats end forudsat i omkostningskalkulerne.

Referencer

Danmarks Statistik (2013): Økonomien i landbrugets produktionsgrene 2012.

www.dst.dk/publ/LandProdGrene

Det Veterinære Sundhedsråd og Dyreværnsrådet (2012): Fællesudtalelse om hold af dyr der går ude hele døgnet i vinterperioden og i perioder med vinterlignende vejr, 8. november 2012.

http://www.foedevarestyrelsen.dk/DVS/Generelle_udtalelser/Sider/F%C3%A6llesudtalelse_-vinterperioden_i_perioder_med_vinterlignende_vejr_-_8_november-.aspx#s4-mainarea

Dubgaard, Alex, Hanne Marie Lundsberg Jespersen, Frederik Møller Laugesen, Berit Hasler, Leise Pil Christensen, Louise Martinsen, Marianne Källstrøm og Gregor Levin (2012): Økonomiske analyser af naturplejemetoder i beskyttede områder, Rapport nr. 211, Fødevareøkonomisk Institut, København.

Fødevareministeriet (2013): Bekendtgørelse om god landbrugs- og miljømæssig stand (GLM), 25-01-2013.

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=145064>

Justitsministeriet (2004): Udtalelse om udendørs hold af dyr i vinterperioden og i perioder med vinterlignende vejr.

[http://www.svkv.dk/sfk/sfk.nsf/1980a990f8e09271c1256dbe004a2976/c01271b8ef608d40c1256f58005fb6f1/\\$FILE/Justitsministeriet%20-%20Udtalelse%20om%20udend%C3%B8rs%20hold%20af%20dyr%20i%20vinterperioden%20og%20i%20perioder%20med%20vinterlignende%20vejr.pdf](http://www.svkv.dk/sfk/sfk.nsf/1980a990f8e09271c1256dbe004a2976/c01271b8ef608d40c1256f58005fb6f1/$FILE/Justitsministeriet%20-%20Udtalelse%20om%20udend%C3%B8rs%20hold%20af%20dyr%20i%20vinterperioden%20og%20i%20perioder%20med%20vinterlignende%20vejr.pdf)

NaturErhvervstyrelsen (2014): Pleje af græs- og naturarealer.

<http://naturerhverv.dk/tilskud-selvbetjening/tilskudsguide/pleje-af-graes-og-naturarealer-5-aarige-tilsagn/>

Videncentret for landbrug (2014): Antal aktive dyr pr. kvægrace, 13-12-2011

<http://www.landbrugsinfo.dk/Kvaeg/Avl/Avlsanalyser/Sider/Antalaktivedyrprkv%C3%A6grace.aspx>